КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Рішенням Вченої ради
Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
від «29» вересня 2026 р., протокол № 9

Голова Вченої ради, директор Інституту
канд. пед. наук, доцент
_____ Михайло ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ

Протокол засідання
кафедри освітнього лідерства
№ 9 від «10» вересня 2026 р.

Завідувач кафедри, к.н. держ.упр., доцент
_____ Костянтин ЛИНЬОВ

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації керівників, заступників керівників, педагогів всіх спеціальностей закладів освіти на тему:

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ТА В РОДИНІ. БЕЗКОНФЛІКТНЕ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ УЧНІВ ТА З ВЕТЕРАНАМИ

КИЇВ – 2026

Розробники:
Кафедра освітнього лідерства
Інститут післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
САБОЛ Діана Михайлівна, доцент кафедри освітнього лідерства Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент.

Напрям підвищення кваліфікації: підвищення кваліфікації керівників закладів освіти, педагогів всіх спеціальностей

Розроблено на основі типової програми: типова програма підвищення кваліфікації керівників, заступників керівників ЗЗСО, які реалізують Державний стандарт профільної середньої освіти. Наказ МОН України від 04.11.2025 № 1464; типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти. Наказ МОН України від 12.10.2022 № 904.

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року.

Рецензенти:
Олексенко Світлана Валер'янівна, старший викладач кафедри історичної та громадянської освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Федунова Тетяна Миколаївна, директор Ліцею 85 м. Києва, учитель вищої категорії, вчитель-методист.

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Вступ

Сучасна професійна діяльність педагога пов’язана з високим рівнем емоційного та інтелектуального навантаження, необхідністю постійної адаптації до змін, відповідальністю за результати освітнього процесу, взаємодією з учнями, батьками та колегами. В умовах динамічних суспільних змін, підвищених професійних вимог та тривалого психоемоційного напруження особливої актуальності набуває проблема толерантного спілкування з усіма учасниками навчально-виховного процесу. Сучасне українське суспільство стикається з викликами, що вимагають глибокого розуміння та підтримки одне одного, особливо коли мова йде про людей, які пережили важкі життєві випробування. Педагоги займають унікальне місце в суспільстві, адже вони не лише передають знання, а й формують емоційне та соціальне середовище, в якому зростають молоді люди, а також стають прикладом стриманого, спокійного, ефективного спілкування.

Для цих цілей розроблена програма, спрямована на удосконалення комунікативної компетентності педагогів задля продуктивного спілкування з вихованцями, учнями, батьками та колегами, на формування розуміння таких понять як комунікація, партнерське спілкування та вміння почути і бути почутим, на ознайомлення з активним слуханням, ненасильницьким спілкуванням, надаються поради щодо безконфліктної комунікації. Важливе місце займає взаємодія педагогів та батьків - тема, що має постійне емоційне забарвлення й напруження. Змінюються соціальні умови, навчальні системи, засоби викладання, і все це потребує перегляду та узгодження позицій. Важливо зробити спілкування педагогів з батьками максимально продуктивним та знизити ризик емоційних дисбалансів. Цій темі теж надається належне місце в представленій програмі.

Також сучасні реалії створюють нові виклики, а саме спілкування з ветеранами: батьками учнів і колегами та членами їх родин. Для цього важливо мати знання про уникання конфліктів та непорозумінь, які можуть виникати через зміни в картині світу цивільних та ветеранів (ветеранок) під час та після війни. Один із представлених модулів покликаний не лише підвищувати рівень професійної компетентності, а й сприяти побудові стійкого, підтримуючого суспільства, де кожен ветеран та його родина відчувають повагу, розуміння та допомогу. Ефективна комунікація стає не просто способом обміну інформацією, а критично важливим інструментом для відновлення душевного здоров’я, встановлення довіри та сприяння соціальній інтеграції. Крім того, ефективна комунікація педагогів з ветеранами та членами їх родин має низку важливих аспектів, таких як формування довіри та взаєморозуміння, підтримка психоемоційного здоров’я, розвиток інклюзивного середовища, професійне зростання педагогів.

Реалізація програми передбачає створення безпечного психологічного простору, у якому педагог матиме можливість краще зрозуміти власний емоційний стан, визначити чинники професійного напруження, перешкоди для ефективного спілкування, тригери, які сприяють конфліктам, опанувати доступні техніки безконфліктної комунікації та сформувати індивідуальну стратегію вести діалог навіть в складних ситуаціях.

Програма «Безконфліктне спілкування з батьками учнів та ветеранами. Ефективна комунікація педагога в закладі освіти та в родині» передбачає збалансоване поєднання теоретичних знань із практичними порадами, а її реалізація сприятиме формуванню нової освітянської культури, здатної забезпечити якісне функціонування закладів освіти в умовах змін.

Програму розроблено з урахуванням Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту»; Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами); професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 17 вересня 2021 року № 568-21; Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р (зі змінами); Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851; Типової освітньої програми для 10-12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 26.05.2025 № 765 (зі змінами); Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10.10.2024 № 1451, Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти «Психосоціальна підтримка для освітян», затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.08.2025 № 1159; інших нормативно-правових актів, що регулюють галузь освіти та з урахуванням європейського вектора розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку педагогів, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Цільова група: керівники, заступники керівників закладів загальної середньої освіти, педагоги всіх спеціальностей.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: теоретична складова освітньої програми може бути реалізованою через лекції/відеолекції/вебінари/відеоконференції тощо. Практична складова - через практикуми/навчальні тренінги/семінари/майстер-класи тощо.

Навчальні заняття в синхронному та змішаному режимі за дистанційної форми навчання проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов’язковою участю слухачів. Інші види занять в асинхронному режимі проводяться в різних формах.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очна, дистанційна, змішана).

Мета підвищення кваліфікації: розвиток та вдосконалення професійних компетентностей керівників, заступників керівників, педагогів всіх спеціальностей для ефективної, безконфліктної комунікації з учнями та вихованцями, з їх батьками та з ветеранами і ветеранками.

Завдання підвищення кваліфікації:

• опанувати методики побудови партнерських, конструктивних та безконфліктних взаємин із батьками учнів на засадах педагогіки партнерства;

• сформувати навички ефективного реагування на претензії, зауваження чи агресивну поведінку з боку батьків, мінімізуючи ризики переростання непорозумінь у затяжні конфлікти;

• навчитися обирати оптимальні канали та формати комунікації з родинами (індивідуальні бесіди, батьківські збори, комунікація в месенджерах) для запобігання стресогенним ситуаціям;

• засвоїти правила етичного, поважного та безбар'єрного спілкування з ветеранами (батьками учнів, колегами чи членами громади), уникаючи тригерних тем та ретравматизації;

• розвинути здатність створювати інклюзивне та підтримувальне середовище в закладі освіти, яке сприяє успішній реінтеграції ветеранів;

• вдосконалити вміння застосовувати техніки ефективного слухання, ненасильницького спілкування (ННС) та аргументації у взаємодії з колегами та адміністрацією;

• розвинути навички медіації та фасилітації для конструктивного розв'язання суперечок у педагогічному колективі;

• навчитися переносити принципи конструктивного діалогу та емпатії на сферу особистих (родинних) стосунків для збереження внутрішнього ресурсу;

• усвідомити кордони між професійною роллю вчителя та особистим життям (розділення емоційного навантаження роботи та дому).

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Б1 Психологічна компетентність; Б2 Емоційно-етична компетентність;
В2 Здоров’язбережувальна компетентність; Д1 Здатність до навчання впродовж життя; А1 Мовно-комунікативна; Б3 Педагогічне партнерство.

Очікувані результати підвищення кваліфікації

За результатами навчання слухачі оволодіють знаннями та набудуть (удосконалять) уміння, навички та способи діяльності щодо:

• принципів та правил етичного, безбар'єрного та чутливого спілкування з ветеранами, ветеранками та членами їхніх родин;

• головних тригерів, яких слід уникати в комунікації з ветеранами та членами їх родин;

• алгоритмів ненасильницького спілкування (ННС) та методики запобігання конфліктам у системі «педагог — батьки»;

• методів саморегуляції та збереження психоемоційної стабільності для профілактики професійного вигорання та збереження балансу між роботою та особистим життям.

• конструктивного реагування на зауваження, претензії чи прояви агресії з боку батьків учнів, як переводити деструктивну розмову в русло співпраці;

• побудови діалогу із ветеранами на засадах поваги, гідності та емпатії, не допускаючи ретравматизації чи порушення особистих кордонів;

• ефективного застосовування техніки активного слухання, «Я-висловлювань» та аргументації у взаємодії з колегами, адміністрацією та в колі власної родини;

• здатності гнучко обирати тактики спілкування залежно від психоемоційного стану співрозмовника (колеги, батьків, ветеранів чи членів родини);

• підвищення рівня емоційного інтелекту, емпатії, розвитку здатності керувати власними емоціями під час стресових чи напружених розмов;

• готовності до створення психологічно безпечного, підтримувального та безбар'єрного середовища в закладі освіти для всіх учасників освітнього процесу

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Контроль знань слухачів здійснюється у формі підсумкового тестування, що складається із 30 запитань різного рівня складності. Максимальна оцінка за виконання тесту становить 100 балів.

Навчання вважається успішно завершеним, якщо слухач набрав мінімум 60 або більше балів.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка.

Вартість: вартість послуг із підвищення кваліфікації, отриманих одним педагогічним працівником складає 300 грн.

1. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання інтерактивних лекційних, практичних занять, тренінгів та самостійної роботи. Особливістю практичних занять є виконання вправ, проведення досліджень, аналіз конкретних ситуацій і розв'язання професійних та особистісних кейсів.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу над міні-проєктами та розроблення навчально-методичних матеріалів.

Зміст програми складається з трьох модулів та дев'яти взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі виконують тестове завдання. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 балів. Прохідний бал – 60 балів. Учасники, які успішно пройшли навчання та виконали тестове завдання, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, має 3 модулі, з них: 9 год – лекційні заняття, 11 год – практичні заняття, 7 год – самостійна робота, 3 год – контрольні заходи. Кожен з трьох модулів освітньої програми може розглядатися як самостійний освітній компонент і мати окремі результати навчання відповідно до навчально-тематичного плану. Такий компонент містить три теми та розрахований на 10 годин або 0,33 кредита ЄКТС.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практ. заняття	Самост. робота	Контр. заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Удосконалення комунікативної компетентності педагога					
Тема 1.1. Сутність спілкування. Поняття комунікації. Бар'єри комунікації. Спілкування та слухання. Ефективні способи спілкування. Поради та прийоми для успішної комунікації.	1				1
Тема 1.2. Спілкування з дошкільниками, спілкування з дітьми початкової школи	1	2	1		4
Тема 1.3. Спілкування з підлітками. Вікові особливості підліткового віку, які відображаються на спілкуванні з їхнім оточенням.	1	2	1		4
Підсумкові заходи				1	1
Разом за модулем	3	4	2	1	10
МОДУЛЬ 2. Педагоги і батьки: безконфліктне спілкування					
Тема 2.1. Уміння слухати та бути почутим	1	1			2
Тема 2.2. Активне слухання та ненасильницьке спілкування.	1	1	1		3
Тема 2.3. Поради щодо ефективної комунікації педагогів з батьками учнів	1	2	1		4

Підсумкові заходи				1	1
Разом за модулем	3	4	2	1	10
МОДУЛЬ 3. Навички ефективної комунікації з ветеранами (ветеранками) та членами їх родин					
Тема 3.1. Міфологізація образу військовослужбовців в суспільстві	1	1	1		3
Тема 3.2. Психологічні особливості картини світу ветерана (ветеранки)	1	1	1		3
Тема 3.3. Етика спілкування з ветеранами (ветеранками) та членими їх родин	1	1	1		3
Підсумкові заходи				1	1
Разом за модулем	3	3	**3**	1	1
Усього	**9**	**11**	**7**	**3**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1.
УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Тема 1.1. Сутніть спілкування. Поняття комунікації

Сутніть спілкування. Поняття комунікації. Бар'єри комунікації. Види і моделі спілкування. Невербальне спілкування. Ненасильницьке спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Слухання. Активне слухання. Включене слухання. Ефективні способи спілкування. Шляхи виходу з конфлікту. Корисні поради та прийоми для успішної комунікації.

Тема 1.2. Спілкування з дошкільниками, спілкування з дітьми початкової школи

Модель спілкування з дошкільниками. Особливості спілкування з дошкільниками. Педагогічне спілкування з дошкільниками. Спілкування учнів початкової школи. Спілкування з дітьми початкової школи. Психологічний комфорт учнів молодшої школи як один із чинників успішного навчання.

Тема 1.3. Спілкування з підлітками

Особливості спілкування з підлітками. Стосунки з дорослими як чинник становлення самооцінки підлітка. Особливості взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками.

МОДУЛЬ 2.
ПЕДАГОГИ І БАТЬКИ: БЕЗКОНФЛІКТНЕ СПІЛКУВАННЯ

Тема 2.1. Уміння слухати та бути почутим

Непорозуміння у спілкуванні. Конфліктні ситуації. Протилежність думок. Причини протиріч. Активна міжособистісна взаємодія. Підвищена емоційна напруженість. Недостатня соціальна оцінка. Слухання як один із важливих прийомів у спілкуванні.

Тема 2.2. Активне слухання та ненасильницьке спілкування

Збагачення професійного арсеналу різними способами ефективної комунікації, як то активне слухання, парафраз, невербальна лексика, ненасильницьке спілкування, партнерська взаємодія тощо задля допомоги педагогу у стабілізації позитивних стосунків з батьками учнів.

Тема 2.3. Поради щодо ефективної комунікації педагогів з батьками учнів

Відпрацювання порад і способів екологічної комунікації. Пошук толерантних підходів до гострих моментів у спілкуванні з батьками учнів. Оволодіння знаннями та навичками ефективної соціальної поведінки, що сприятиме оптимізації комунікативних можливостей педагогів, формуванню необхідних якостей у взаємодії з батьками учнів та вихованців.

МОДУЛЬ 3. НАВИЧКИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ВЕТЕРАНАМИ (ВЕТЕРАНКАМИ) ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ РОДИН

Тема 3.1. Міфологізація образу військовослужбовців в суспільстві

Міфологізація образу військовослужбовців в суспільстві. Ознайомлення з особливостями комунікації з ветеранами (ветеранками) та членами їх родин; поглиблення знань щодо психологічного стану ветеранів (ветеранок) війни.

Тема 3.2. Психологічні особливості картини світу ветерана (ветеранки)

Психологічні особливості картини світу ветерана (ветеранки). Ознайомлення з проявами стресу, ПТСР в поведінці людини; сприяння напрацюванню практичних навичок: емпатії, рефлексії, емоційної регуляції для ефективної взаємодії та збереження психічного здоров'я комунікаторів.

Тема 3.3. Етика спілкування з ветеранами (ветеранками) та членими їх родин

Етика спілкування з ветеранами (ветеранками) та членами їх родин. Сутність спілкування. Поняття комунікації. Бар’єри комунікації. Види і моделі спілкування. Невербальне спілкування. Активне слухання. Удосконалення вміння управляти власним емоційним станом та створювати сприятливу атмосферу під час розмовного контакту;

удосконалення навичок об’єктивного оцінювання проблемних ситуацій та знаходження оптимальних шляхів для їхнього розв’язання; розвиток здатності до застосування психологічних знань в умовах професійної діяльності; формування психологічної культури у кризових умовах.

4. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Кейс-моделювання «Емоційні батьки»

Учасникам надається опис конфліктної ситуації (наприклад: батько/мати вривається до класу зі скаргами, що їхню дитину несправедливо оцінили або образили). Практична дія: Розробити покроковий алгоритм дій педагога за формулою «Вислухати. Знизити емоційну напругу. Запропонувати рішення» та написати орієнтовний текст відповіді.

Завдання 2. Вправа «Трансформація деструктивних повідомлень»

Педагогам пропонується список із 5 типових агресивних або звинувачувальних фраз від батьків у батьківських чатах (наприклад: «Ви взагалі нічого не вчите, тільки завдання скидаєте!»). Практична дія: Переформулювати ці фрази за допомогою техніки «Я-висловлювання» та конструктивної відповіді, що веде до діалогу, а не до суперечки.

Завдання 3. Проект «Правила нашого чату»

Розробка інструменту для профілактики конфліктів. Практична дія: Скласти коротку, чітку та етичну пам'ятку-регламент для батьківського чату (правила спілкування, графік відповідей вчителя, заборонені теми), яка допоможе вибудувати особисті кордони вчителя.

Завдання 4. Аналіз тригерів та ретравматизації «Слова мають значення»

Аналіз мовленнєвих кліше. Практична дія: Ознайомитися із переліком реальних комунікативних ситуацій. Виявити в них фрази-тригери (наприклад, прояви жалю, некоректні запитання типу «Ну як там було?» чи порушення кордонів) та замінити їх на слова підтримки, поваги та визнання гідності.

Завдання 5. Симуляційна гра «Батьківські збори за участі ветерана»

Відпрацювання навичок фасилітації у групі, де присутня людина з бойовим досвідом та ознаками тривожності. Практична дія: у мікрогрупах розіграти рольову ситуацію, де під час обговорення організаційного питання виникає суперечка. Завдання педагога — м'яко повернути розмову в конструктивне русло, виявивши максимальну емпатію та повагу до досвіду ветерана.

Завдання 6. Розробка карти інклюзивного простору класу/школи

Створення безбар'єрного середовища. Практична дія: Скласти чек-лист або план заходів для класу, який відвідує дитина ветерана (або якщо ветеран є колегою чи гостем закладу). Завдання спрямоване на інтеграцію ветеранського досвіду в життя школи без створення штучного «культу» чи, навпаки, ігнорування.

Завдання 7. Практикум «Чотири кроки ненасильницького спілкування»

Освоєння методу Маршалла Розенберга у професійній взаємодії. Практична дія: Взяти реальну суперечку з колегою щодо розподілу навантаження або використання кабінету та розписати її за 4 кроками ННС: Спостереження, Почуття, Потреба, Прохання.

Завдання 8. Аутотренінг «Комунікативна саморегуляція в стресі»

Опанування експрес-технік психологічної самодопомоги. Практична дія: Опрацювати та протестувати на практиці 3 дихальні або заземлюючі техніки для зняття напруги безпосередньо під час або відразу після важкої розмови на роботі. Написати короткий рефлексивний відгук (що підійшло найкраще).

Завдання 9. Вправа-експеримент «Зміна ролей (Зняття "маски" вчителя)»

Профілактика перенесення професійних деформацій («синдрому повчання») додому. Практична дія: Упродовж одного вечора свідомо відстежувати свої фрази у спілкуванні з рідними. Замінити менторський або оціночний тон на емпатичне слухання. Зафіксувати зміни в реакції членів родини.

Завдання 10. Медіа-щоденник «Мій баланс: робота — дім»

Встановлення часових та емоційних кордонів. Практична дія: Скласти індивідуальний план цифрового та емоційного детоксу на тиждень (наприклад: вимкнення робочих сповіщень після 19:00, виділення 30 хвилин після роботи на перемикання уваги перед спілкуванням із родиною). Оцінити свій рівень енергії до і після експерименту.

5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Які основні причини виникнення комунікативних бар'єрів між сучасними педагогами та батьками здобувачів освіти?
2. У чому полягає сутність концепції «педагогіки партнерства» в контексті Нової української школи (НУШ)?
3. Як класифікуються конфлікти в системі «вчитель — батьки» за їхньою спрямованістю та джерелом виникнення?
4. Які психологічні особливості поведінки батьків у стані стресу та як вони впливають на перебіг розмови з педагогом?
5. У чому полягає різниця між конструктивною критикою з боку батьків та деструктивними звинуваченнями чи маніпуляціями?
6. Які техніки зниження емоційної напруги співрозмовника є найбільш ефективними під час очного конфлікту?
7. Особливості та етика цифрової комунікації: як уникнути непорозумінь та конфліктів у батьківських чатах та месенджерах?
8. Які існують методики встановлення та захисту особистих і професійних кордонів педагога у взаємодії з родинами учнів?

9. Які основні психоемоційні стани та реакції є характерними для осіб із бойовим досвідом у процесі реінтеграції в цивільне життя?
10. Що таке посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та бойова психічна травма: міфи, реальність та прояви у повсякденному спілкуванні?
11. Які вербальні та невербальні маркери поведінки вказують на гостру стресову реакцію або тривожність у ветерана/ветеранки?
12. Що таке комунікативні «тригери» та які теми, фрази чи запитання є абсолютно табуйованими при спілкуванні з людьми, які мають бойовий досвід?
13. Якими є ключові принципи безбар'єрного, чутливого та поважного діалогу з ветеранами (батьками учнів, колегами)?
14. Як правильно реагувати на спалахи гніву, замкнутість або недовіру з боку ветеранів під час взаємодії в закладі освіти?
15. Які особливості психологічного стану мають члени родин ветеранів (дружини/чоловіки, діти) та як організувати їх підтримку в школі?
16. Як педагогу розробити стратегію м'якої інтеграції дитини з родини ветерана в учнівський колектив без створення штучної стигматизації?
17. Що таке емоційний інтелект педагога та як його рівень впливає на культуру комунікації в закладі освіти?
18. Які є 4 базові кроки методу ненасильницького спілкування (ННС) за М. Розенбергом та як їх застосувати в педагогічному колективі?
19. Які психологічні причини виникнення вертикальних (з адміністрацією) та горизонтальних (із колегами) конфліктів у школі?
20. У чому полягає роль техніки активного (емпатичного) слухання при вирішенні професійних суперечок?
21. Як правильно використовувати «Я-висловлювання» для вираження власної незгоди чи відстоювання позиції перед колегами?
22. Які є базові інструменти шкільної медіації та фасилітації для вирішення тривалих конфліктів між працівниками?
23. Які симптоми та стадії синдрому емоційного (професійного) вигорання педагога пов'язані з надмірним комунікативним навантаженням?
24. Які існують експрес-техніки саморегуляції, заземлення та відновлення внутрішнього ресурсу після деструктивного спілкування на роботі?
25. Чому виникає ефект «перенесення» професійної ролі («синдрому вчителя») в особисте та сімейне життя педагога?
26. Які комунікативні деформації найчастіше проявляються у поведінці вчителя вдома (менторство, оцінювання, повчання) та як їх мінімізувати?
27. Як побудувати екологічні межі між робочим часом та часом для родини в умовах постійної цифрової доступності?
28. Які техніки допомагають вчасно перемикати увагу та здійснювати «емоційне розвантаження» при переході з простору школи у простір дому?
29. Як застосовувати принципи безконфліктного діалогу, прийняття та емпатії у спілкуванні з власними дітьми та партнером?
30. У чому полягає взаємозв'язок між психологічним благополуччям педагога в родині та його професійною ефективністю й стресостійкістю на роботі?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року). URL.: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898
2. Закон України «Про освіту»: Верховна рада України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту»: Верховна рада України від 16 січня 2020 року №463-IX URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL.: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf
5. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Наказ МОНУ № 904 від 12.10.2022 року). URL.: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-kerivnikiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti
6. Концептуальні засади реформування середньої школи НУШ. МОН. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
7. Організація освітнього процесу в школах міста Києва в умовах воєнного стану: аналітичний звіт / Л. Хоружа, М. Братко, Л. Гриневич та ін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 60 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.19 р. № 800 (зі змінами) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.06.2026 р.).
9. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»» від 17.09.2021 р. № 568-21. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf (дата звернення: 01.06.2026 р.).

Основна література

1. Девід С. Емоційна спритність. Як почати радіти змінам і отримувати задоволення від роботи та життя. / С.Девід [переклад. с англ., Герасимчук Л.] – Харків: «Клуб сімейного дозвілля», 2018. – 288 с.
2. За матеріалами методичних рекомендацій “Організаційно-правові та психологічні аспекти роботи з ветеранами АТО та членами їхніх родин» https://forpost-center.org/
3. Лабунська В.А., Психологія утрудненого спілкування: Теорія. Методи. Діагностика. Корекція: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. - К.: Видавничий центр "Академія", 2001. - 288 с.

4. Посібник для тренера «Люди з досвідом війни. Гідність. Взаємодія» створено у межах ініціативи першої леді Олени Зеленської – Всеукраїнської програми ментального здоров'я, за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я. Авторський колектив: Акименко Ю.Ф., Кириленко М.І., Лахтадир А.М., Одиниця В.В. Проєкт реалізовано Координаційним центром з психічного здоров'я Кабінету Міністрів України, експертна підтримка – ГО «Безбар'єрність».
5. Практикум з формування стресостійкості військовослужбовців до раптових змін бойової обстановки : Методичний посібник / [О.М. Кокун, Н.С. Лозінська, І.О. Пішко]; За ред. В.М. Мороза. К. : НДЦ ГП ЗС України, 2020. 70 с.
6. Прутченков А.С. Соціально-психологічний тренінг в школі. - 2-е вид., доповн. и перероб. - К.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2001 - 640 с.
7. Сидоренко Е.В. Тренінг комунікативної компетентності - К: Академія, 2002. - 208 с.
8. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг „Розвиток комунікативної компетентності викладача" / Кам'ян.-Подільський держ. ун-т. -Кам. -Под.: Абетка, 2003. - 240 с.: рис.

Додаткова література

1. Бачков И.В. Основи технології группового тренингу. Психотехніки: Навч. посібн. - 2-е вид., перероб. і доп. - Х.: "Вісь - 89", 2000. - 224 с.
2. Вознесенська О.Л. Медіа-арттерапія як засіб подолання наслідків і профілактики психотравми: Практичний посібник / Олена Вознесенська. – К.: ФОП Назаренко Т.В., 2020. – 124 с. – Вид. 2е: стереотипне.
3. Вознесенська О. Л. Відновлення особистісного ресурсу волонтерів, що зазнали емоційного вигоряння О. Л. Вознесенська // Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – С. 441–448.
4. Ворожейкін І.Е.,Кибанов А.Я., Захаров Д.К. Конфліктологія. Х.: Інфра - М, 2001. - 224с.
5. Сел'є Г. Стрес без дистресу / Пер. с англ. - Рига: Виеда,1992.-109 с.
6.

Інтернет-ресурси

1. https://www.psykholoh.com/post/%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%86%D0%B5 (дата звернення 22.10.26)
2. https://www.rozmova.me/blog/psihologiya-uspishnogo-spilkuvannya-yak-buduvati-efektivni-vzaiemini (дата звернення 22.10.26)

3. https://osvita.ua/school/method/psychology/5859/#google_vignette (дата звернення 22.10.26)
4. https://happymonday.ua/jak-rozvynuty-komunikatyvni-navychky (дата звернення 22.10.26)